

ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ Π.

Πειραματικό Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών
Α' Δ/ση Α/θμιας Εκπ/σης Αθηνών
e-mail: kassianos@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το πρόγραμμα προσεγγίζει και γνωρίζει οικοσυστήματα στους τόπους καταγωγής των οικογενειών των μαθητών και τις ανθρώπινες δραστηριότητες σε αυτά: ποτάμι-Στρυμόνας, λίμνη-Κερκίνη, βουνό-Ταΰγετος, Άνδρος-υδάτινος δρόμος και Χίος-καλλιέργεια μαστίχας. Καταδεικνύει την αστυφιλία μέσω της μετακίνησης των οικογενειών τους και τις αλλαγές που έχει επιφέρει καθώς και τη μετακίνηση προσφυγικών και μεταναστευτικών πληθυσμών, αφού δύο μέλη από τις οικογένειες των παιδιών είναι από την Κωνσταντινούπολη και την Αλεξάνδρεια. Συσχετίζει τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα των τόπων που γνωρίζουμε με ανάλογα θέματα που απασχολούν το κοντινό περιβάλλον των μαθητών. Το πρόγραμμα χαρακτηρίζεται από τις εξής ιδιαιτερότητες: 1. Προσαρμόστηκε (σχεδιασμός και υλοποίηση) στις ανάγκες σχολικής μονάδας Ειδικής Αγωγής, λαβαίνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ομάδας των μαθητών (νοητική υστέρηση, ελλειμματική ικανότητα συγκέντρωσης προσοχής και προβλήματα οπτικοκινητικού συντονισμού) 2. Τα οικοσυστήματα και οι ανθρώπινες δραστηριότητες, επελέγησαν με βάση την οικογενειακή γεωγραφία (τόποι καταγωγής) και τα άμεσα βιώματα των μαθητών. 3. Οι δραστηριότητες καλλιτεχνικής έκφρασης (Θεατρικό Παιχνίδι, Εικαστικά, Εργαστήριο Γραφής, Happenings), κατέλαβαν σημαντικό μέρος του προγράμματος.

KASSIANOS P.

e-mail: kassianos@sch.gr

ABSTRACT

The programme it approaches and gets to Know ecosystems that are the places of origin of the pupils' families (river-Strymonas, lake-Kerkini and mountain-Taygetos), along with the human activities taking place: Andros-water way and Xios-cultivation of mastic. It demonstrates the phenomenon of urbanism through the movement of the families and the consequent changes. It also illustrates the movement of refugee and migrant populations as two members of the children's families originate from Constantinople and Alexandria. It relates the environmental and social issues of the aforementioned localities with issues relevant to the pupil's immediate context. The programme has the following characteristics: 1) design and implementation was adapted to the particular needs of the special education school taking into consideration the specific student characteristics (mental retardation, attention deficit, visual-motor coordination problems, 2) both the ecosystems and the human activities were selected on the basics of the family geography (places of origin) as well as the pupils personal experiences, 3) artistic expression activities (playing through theatre, drawing, writing workshop, happenings, et al.) constituted a substantial part of the programme.

Λέξεις κλειδιά: ευαισθητοποίηση, οικοσύστημα, ανθρώπινη δραστηριότητα, ισόρροπη ανάπτυξη, ειδικές ανάγκες, κοινωνική συμμετοχή, διάλογος

1. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

- Οι ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών (γνωστικές, κοινωνικές, συναισθηματικές, ψυχοκινητικές) καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους (ικανότητες, δεξιότητες και δυσκολίες) καθόρισαν την επιλογή του θέματος της Οικογενειακής Γεωγραφίας, ώστε οι μαθητές να έχουν άμεσα βιώματα.
- Οι αναφορές των μαθητών στους τόπους καταγωγής τους λόγω των διακοπών που κάνουν εκεί και η επιλογή τους να ασχοληθούν και να γνωρίσουν περισσότερα πράγματα για το δικό τους τόπο αλλά και για τους τόπους των συμμαθητών τους.
- Η ανάγκη ευαισθητοποίησης των μαθητών σε περιβαλλοντικά θέματα και η διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης πάνω στα θέματα των παρεμβάσεων του ανθρώπου στη φύση.
- Η ανάγκη για εμπλοκή των μαθητών σε δράση, κοινωνική συμμετοχή και διάλογο με φορείς και πρόσωπα που διαχειρίζονται περιβαλλοντικά θέματα και λαμβάνουν αποφάσεις.
- Η ανάπτυξη δεξιοτήτων κρίσης και λήψης απόφασης σε λύση προβλήματος έξω από το σχολικό περιβάλλον.
- Τα οφέλη για τους μαθητές και για την κοινότητα, από το άνοιγμα του Ειδικού Σχολείου στην κοινωνία
- Η άμεση και οργανική σύνδεση των δραστηριοτήτων του ΠΠΕ με τις θεματικές ενότητες του πλαισίου του αναλυτικού προγράμματος της Ειδικής Αγωγής, λόγω της ευελιξίας που αυτό παρέχει.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Γνωστικοί:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τους τόπους καταγωγής των οικογενειών τους και των συμμαθητών τους και μέσω αυτών να αναπτύξουν γνώσεις γεωγραφίας, ιστορίας, λαογραφίας.
- Να έρθουν σε επαφή με κείμενα και να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες.
- Να γνωρίσουν οικοσυστήματα της πατρίδας μας και να έρθουν σε επαφή με τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτά και να μάθουν να διακρίνουν τις μορφές ανάπτυξης που είναι φιλικές προς το περιβάλλον.
- Να διαχωρίσουν τις έννοιες φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και να κατανοήσουν την μεταξύ τους αλληλεπίδραση
- Να αναζητήσουν πληροφορίες με κλασικές και σύγχρονες μεθόδους.
- Να ασχοληθούν με προβλήματα, να διατυπώσουν υποθέσεις, να προτείνουν λύσεις, να αναστοχαστούν, να ελέγξουν και να βγάλουν συμπεράσματα, ώστε να αναπτύξουν την κρίση, τη δημιουργικότητα, την υπευθυνότητα
- Να αντιληφθούν και να αποδεχτούν την έννοια του διαφορετικού μέσα από την επαφή τους με τη φύση.
- Να γνωρίσουν επαγγέλματα και να καλλιεργήσουν προεπαγγελματικές δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν σε μελλοντικές επιλογές τους καθώς και στην αυτόνομη διαβίωσή τους.

Συναισθηματικοί:

- Να βελτιώσουν την αυτοεικόνα τους μαθαίνοντας να αντιμετωπίζουν προβλήματα και φροντίζοντας τις συνθήκες ζωής τους.
- Να αποκτήσουν θετικό αυτοσυναίσθημα και να ενδιαφέρονται για τη μάθηση.
- Να μάθουν να αποδέχονται τη διαφορετική γνώμη των άλλων και να προκαλούν διάλογο με επιχειρήματα.

Κοινωνικοί:

- Να επικοινωνήσουν οι μαθητές με φορείς των περιοχών των οικογενειών τους και να βιώσουν τον κοινωνικό διάλογο.
- Να αντιληφθούν τον τρόπο λήψης αποφάσεων για θέματα που αφορούν το περιβάλλον και την ποιότητα της ζωής τους.

- Να αντιληφθεί και να αποδεχτεί ο κοινωνικός περίγυρος το δικαίωμα στην κοινωνική και πολιτισμική συμμετοχή των ατόμων με διαφορετικές σωματικές και νοητικές ικανότητες.
- Να συνεργαστούν σε πλαίσια ισοτιμίας με μαθητές γενικών σχολείων σε μια προσπάθεια ισχυροποίησης της αλληλεπίδρασης μεταξύ ειδικού σχολείου και κοινότητας.

Περιβαλλοντικοί:

- Μέσω της αγάπης που τρέφουν για τις ιδιαίτερες πατρίδες τους να ευαισθητοποιηθούν για θέματα που αφορούν τόσο το φυσικό όσο και το ανθρωπογενές περιβάλλον των περιοχών αυτών.
- Να αναδειχτεί η αξία του σεβασμού και της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος
- Να κατανοήσουν τους λόγους και τις συνέπειες των μετακινήσεων των οικογενειών τους και γενικότερα του πληθυσμού στα αστικά κέντρα.
- Να κατανοήσουν τους λόγους που κάνουν τους ανθρώπους να μεταναστεύουν.
- Να εντοπίσουν κοντά στον τόπο διαμονής τους αντίστοιχα οικοσυστήματα και οικονομικές δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον.

Ψυχοκινητικοί:

- Να γνωρίσουν τους εαυτούς τους και να αισθανθούν επαρκείς
- Να βιώσουν με το σώμα τους το χώρο
- Να βελτιωθεί η αδρή και λεπτή τους κίνηση.

Αισθητικοί:

Μέσα από διάφορες μορφές καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων (Θεατρικό Παιχνίδι, Εικαστικά, Οπτικοακουστικά, Μουσική, Κουκλοθέατρο)

- Να εκφράσουν τα παιδιά θέματα που τα απασχολούν, σκέψεις και συναισθήματα.
- Να απολαύσουν τη χαρά και την πληρότητα της δημιουργίας.
- Να συνθέσουν και να αναπαραστήσουν δρώμενα με ερεθίσματα από τα οικοσυστήματα που γνωρίζουμε.
- Να ζωγραφίζουν, να αναμιγνύουν χρώματα και υλικά, να κάνουν κολλάζ και να δημιουργούν χώρους και αντικείμενα με άχρηστα υλικά.
- Να αναπτύξουν τη φαντασία και δημιουργικότητά τους.

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε με βάση τις αρχές του δομητισμού (χτίσιμο στην προϋπάρχουσα γνώση και εμπειρία), της μαθητοκεντρικής και βιωματικής διδασκαλίας (οι μαθητές σχεδιάζουν και υλοποιούν οι ίδιοι πράττοντας) και της διαθεματικής προσέγγισης.

Μέθοδος project: Επιλέξαμε το θέμα και στη συνέχεια έγινε η πρώτη κατανομή αρμοδιοτήτων με σκοπό την πρώτη συλλογή πληροφοριών από τους γονείς των μαθητών. Επεξεργαστήκαμε τις πρώτες πληροφορίες, ψηφίσαμε και αποφασίσαμε τη σειρά με την οποία θα γνωρίσουμε τα οικοσυστήματα. Αποφασίσαμε με ποιους φορείς θα συνεργαστούμε και χρησιμοποιήσαμε όλα τα είδη επικοινωνίας. Μελετήσαμε τις πληροφορίες που λάβαμε, προβληματιστήκαμε πάνω σε διάφορα θέματα του φυσικού ή του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, κάναμε υποθέσεις και σκεφτήκαμε λύσεις. Στη συνέχεια δράσαμε παρεμβαίνοντας στην κοινότητα.

Μελέτη πεδίου: Στις επισκέψεις μας στον Υμηττό, στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, στο γειτονικό Πάρκο του Ευαγγελισμού και στην Άνδρο που ταξιδέψαμε έγιναν παρατηρήσεις που καταγράφηκαν, φωτογραφήσαμε σημεία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και βιντεοσκοπήσαμε τις δράσεις μας. Επίσης έγινε συλλογή φυσικών αντικειμένων (μικρά ξύλα, πέτρες, φύλλα, ...) τα οποία άλλα τα εκθέσαμε στην τάξη και άλλα τα χρησιμοποιήσαμε ως υλικά στις εικαστικές κατασκευές μας.

Επίλυση προβλήματος: Οι μαθητές προβληματίστηκαν μετά τη συλλογή και μελέτη των στοιχείων και αναζήτησαν λύσεις. Καταγράφηκαν οι αρνητικές και οι θετικές συνέπειες των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στο φυσικό περιβάλλον και όλες οι εναλλακτικές λύσεις με κριτήριο την ισόρροπη ανάπτυξη. Εντοπίσαμε περιπτώσεις ανάπτυξης που σέβεται το περιβάλλον (πχ η ανάπτυξη της περιοχής γύρω από τη λίμνη Κερκίνη) και περιπτώσεις ανθρώπινης δραστηριότητας πλήρως εναρμονισμένης με τη φύση (πχ η καλλιέργεια της μαστίχας στη Χίο). Επίσης εντοπίσαμε εστίες αισθητικής υποβάθμισης λόγω της απρόσεκτης (σκουπιδότοπος σε πλαγιά του Υμηττού) ή υπερβολικής ανάπτυξης (συγκρίναμε φωτογραφίες της Αθήνας παλιά και σήμερα).

Δημόσια Πληροφόρηση: Με τη δημοσιοποίηση των δραστηριοτήτων μας αναζητήσαμε την πολιτική και κοινωνική διάσταση της βιωματικής μεθόδου που σκοπό έχει τη δημιουργία ενός ευαισθητοποιημένου πολίτη στα θέματα περιβάλλοντος και επομένως ενός ενεργού πολίτη. Επικοινωνήσαμε με ΚΠΕ (Αργυρούπολης, Κορθίου, Κ. Πορτίων), με τον Ελληνικό Ορειβατικό Σύλλογο Σπάρτης, με Δήμους (Αθηνών, Άνδρου) και με τον Διαδημοτικό Σύνδεσμο Προστασίας και Ανάπτυξης Υμηττού. Τέλος δημοσιοποιήσαμε τα αποτελέσματα του προγράμματος με ανοιχτή εκδήλωση στο Κέντρο της Αθήνας, στο Πάρκο του Ευαγγελισμού εμπλέκοντας τους περαστικούς πολίτες στη δράση μας. (Θεατρικό Παιχνίδι και Εικαστικά)

Καλλιτεχνικές δραστηριότητες: Με βασική μέθοδο εμπύχωσης το Θεατρικό Παιχνίδι τα παιδιά προσέγγισαν και βίωσαν καταστάσεις του θεματολογικού περιεχομένου του προγράμματος. Έγιναν πολλές δράσεις κυρίως Θεατρικού Παιχνιδιού με ερεθίσματα από τα οικοσυστήματα (λίμνη, ποτάμι, καταρράχτης, θάλασσα, βουνό) και φυσικά στοιχεία (βροχή, άνεμος, ήλιος, άπνοια, κ.α.) και δόθηκε η ευκαιρία στα παιδιά να παίξουν, να ανατρέψουν, να εικάσουν, να συνθέσουν και με αυτό τον τρόπο να εκφράσουν συναισθήματα και σκέψεις. Οι δράσεις αυτές είχαν ιδιαίτερη συμβολή στη διατήρηση του ενδιαφέροντος των παιδιών και της συνοχής των θεμάτων του προγράμματος. Οι ρόλοι δεν ήταν δοσμένοι αλλά αναδύθηκαν μέσα από τη διαδικασία του παιχνιδιού και ήταν εμπνευσμένοι από τον πνευματικό και ψυχικό τους κόσμο (προϋπάρχουσες εμπειρίες, βιώματα, γνώσεις, στάσεις και κυρίως συναισθήματα). Από αυτούς τους ρόλους τα παιδιά δημιούργησαν μύθους και φαντάστηκαν τα περιβάλλοντά τους. Σε όλα αυτά είναι φανερό η επίδραση των θεμάτων που δουλέψαμε στο πρόγραμμα αλλά είναι κυρίως παρόντα τα ενδιαφέροντα και τα θέματα που απασχολούν τα παιδιά.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δεκέμβριος 2005: Τα παιδιά συμπληρώνουν με τη βοήθεια των γονέων τους Ερωτηματολόγιο Οικογενειακής καταγωγής. Φέρνουν φωτογραφίες και μιλούν για τους τόπους τους. Έτσι με βάση τις εμπειρίες των παιδιών εστιάζουμε σε συγκεκριμένα οικοσυστήματα και ανθρώπινες δραστηριότητες των γεωγραφικών περιοχών από όπου κατάγονται τα παιδιά : Μακεδονία : Ποτάμι-Λίμνη (Στρυμόνας – Κερκίνη), Νησιά Αιγαίου: Άνδρος (Θάλασσα-Υδάτινος δρόμος) και Χίος (ασχολία ανθρώπων- καλλιέργεια μαστίχας), Πελοπόννησος: Βουνό (Ταύγετος), Μετανάστευση: Γονείς από Κωνσταντινούπολη και Αλεξάνδρεια

Ιανουάριος 2006: -Επισκεπτόμαστε το ΚΠΕ Αργυρούπολης και παρακολουθούμε το πρόγραμμα «Δάσος – Περιαστικό πράσινο» και επισκεπτόμαστε τον Υμηττό.

Ψηφίζουμε και επιλέγουμε με ποια σειρά θα γνωρίσουμε τα οικοσυστήματα και τις ανθρώπινες δραστηριότητες στη φύση (ποτάμι – λίμνη, θάλασσα, βουνό, μαστίχα)

Φεβρουάριος 2006: Επικοινωνούμε με e-mail με το ΚΠΕ Κ. Πορτίων, λαβαίνουμε έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό (φωτογραφίες, κείμενα με πληροφορίες και παραμύθι «Μάνος ο μαύρος Κορμοράνος») και ασχολούμαστε με τον Στρυμόνα και την Κερκίνη. Προσεγγίζουμε την περιοχή γνωρίζοντας και τη σημασία του υδροβιότοπου (πανίδα, χλωρίδα, ιχθυοπανίδα) και τις ασχολίες των κατοίκων σε συνάρτηση με το οικοσύστημα.

Συμμετέχουμε στον 5^ο Πανελλήνιο Διαγωνισμό συγγραφής παραμυθιού του Δήμου Αθηναίων και επιλέγουμε την αρχή μιας ιστορίας που διαδραματίζεται σε ένα πάρκο και την ολοκληρώνουμε εμείς.

Μάρτιος 2006: Επισκεπτόμαστε το Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Αντώνης Τρίτσης» και συμμετέχουμε στο πρόγραμμα «Χελιδονίσματα» της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας, όπου τα παιδιά με τη βοήθεια ειδικών κατασκευάζουν με πηλό χελιδονοφωλιές, τις οποίες παίρνουν σπίτι τους.

Με αφορμή την καταγωγή 2 μελών των οικογενειών των παιδιών από Κωνσταντινούπολη και Αλεξάνδρεια ασχολούμαστε με τη μετακίνηση των λαών. Επισκεπτόμαστε εργοτάξιο στο χώρο του σχολείου μας (επισκευάζεται το παλιό κτήριο της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας) και αφού συζητάμε καταγράφουμε τους τύπους καταγωγής των εργατών

Επικοινωνούμε με το Δήμο Άνδρου (τηλέφωνο), το ΚΠΕ Κορθίου (fax) και το Δημοτικό Σχολείο Κορθίου (με γράμμα - κάνοντας επίσκεψη στο ταχυδρομείο της γειτονιάς του σχολείου μας) και οργανώνουμε το ταξίδι μας στην Άνδρο.

Απρίλιος 2006: Επισκεπτόμαστε το Γεωπονικό Μουσείο και ξεναγούμαστε στις εγκαταστάσεις του όπου γνωρίζουμε ασχολίες των ανθρώπων που έχουν σχέση με τη φύση (θερμοκήπιο, μελισσοκομία, σηροτροφία και εκτροφή ζώων)

Επικοινωνούμε με τον Ελληνικό Ορειβατικό Σύλλογο Σπάρτης (fax) και μας στέλνει έντυπο υλικό για τον Ταΰγετο. Γνωρίζουμε το βουνό όχι μόνο ως οικοσύστημα (πανίδα – χλωρίδα) αλλά και ως τόπο ιστορίας (Αρχαία Σπάρτη)

Επισκεπτόμαστε στον Πολιτιστικό Οργανισμό του Δήμου Αθηναίων το Δωδεκανησιακό Σπίτι όπου παρακολουθούμε πρόγραμμα σχετικό με τη ζωή (έθιμα, ασχολίες κατοίκων, τέχνη) στα Δωδεκάνησα.

Μάιος 2006: Ταξιδεύουμε στην Άνδρο όπου παρακολουθούμε στο ΚΠΕ Κορθίου το πρόγραμμα «Στο μονοπάτι του νερού».

Οργανώνουμε και υλοποιούμε κοινή δράση (Θεατρικό Παιχνίδι και Εικαστική δραστηριότητα) με την Στ΄ τάξη του Δημοτικού Σχολείου Κορθίου.

Ξεναγούμαστε στην Άνδρο, όπου παρατηρούμε το τοπίο της που παρουσιάζει ποικιλία φυσικών χαρακτηριστικών (γυμνά βουνά, κατάφυτες ρεματιές, μικρά ποτάμια και η θάλασσα που παίζει με τη στεριά διαμορφώνοντας πλούσια ακτογραμμή)

Συμμετέχουμε σε έκθεση εικαστικών δημιουργιών που οργανώνει ο Δήμος Αθηναίων και παίρνουμε το Α΄ Βραβείο κολλάζ, για μια ομαδική εργασία με τίτλο «*πρόσωπα*» που προέκυψε από δράση του προγράμματος στην τάξη.

Επικοινωνούμε με το ΕΕΕΕΚ Χίου (Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης για ΑΜΕΑ), όπου μας στέλνουν πλούσιο υλικό για την καλλιέργεια της μαστίχας (κλαδιά σκίνου, τσίχλες μαστίχας-χορηγία της Ένωσης Μαστιχοπαραγωγών Χίου, φωτογραφίες και έντυπα) και μαθαίνουμε για μια ανθρώπινη δραστηριότητα που σέβεται τη φύση.

Ιούνιος 2006: Συμμετείχαμε σε παρουσιάσεις των αποτελεσμάτων του προγράμματος με διάφορους τρόπους (εκθέσεις, θεατρικά δρώμενα, κ.α.) όπως αναφέρονται παρακάτω.

5. ΔΡΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

- a. Εκδώσαμε εικονογραφημένο έντυπο με τίτλο «*Η Πόλη των Παιδιών*» που περιλαμβάνει τις ιστορίες που προέκυψαν από τις δραστηριότητες του προγράμματος και τις εμπνεύσεις των δράσεων του. Μια ουτοπική σύνθεση των ατομικών αναπαραστάσεων και των ερμηνειών των παιδιών για τον κόσμο, όπου εκεί συγκεντρώνουν τις ελπίδες τους για ένα καλύτερο αύριο.
- b. Παρουσιάσαμε στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Γαλατσίου, στα πλαίσια του Φεστιβάλ Πολιτιστικής Παιδείας της Α΄ Δ/σης Πρωτοβάθμιας Εκπ/σης Αθηνών Θεατρικό Δρώμενο «*Η Πόλη των παιδιών*».
- c. Συμμετείχαμε σε έκθεση εικαστικών που οργάνωσε ο Δήμος Αθηναίων και πήραμε το Α΄ βραβείο κολλάζ, με την κατασκευή «*Πρόσωπα*», που δημιουργήθηκε σε δραστηριότητα του προγράμματος.
- d. Παρουσιάσαμε στη σχολική μονάδα (εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς) τα αποτελέσματα του προγράμματος, συμμετέχοντας στη γιορτή του σχολείου, με θεατρικό δρώμενο και εκθέσαμε τις εικαστικές κατασκευές μας που δημιουργήθηκαν σε δραστηριότητες του προγράμματος.

- e. Δημοσιοποιήσαμε τα αποτελέσματα του προγράμματος με Θεατρικό και Εικαστικό happening σε κεντρικό σημείο της πόλης (στο Πάρκο του Ευαγγελισμού, δίπλα από την είσοδο του ΜΕΤΡΟ στην Βασιλίσσης Σοφίας). Στην εκδήλωση συμμετείχε η ζωγράφος Έφη Παπαϊωάννου και εμπλέξαμε στη δράση τους περαστικούς ζητώντας τους να ζωγραφίσουν. Το φυλλάδιο που μοίραζαν τα παιδιά έθετε το ερώτημα : «*Αν ήσουν ένα πλάσμα της φύσης, εκτός από άνθρωπος, τι θα ήθελες να είσαι και πού θα ήθελες να βρίσκεσαι; Στον Ουρανό, στη Στεριά ή στη Θάλασσα; Απάντησέ μας με μια ζωγραφιά και φαντάσου το χώρο γύρω σου. Πώς θα ήθελες να είναι η φύση γύρω σου για να νιώθεις ασφαλής και χαρούμενος;*»

6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Αρχική Αξιολόγηση: Με τη σύνταξη φωτογραφικού και λεκτικού ερωτηματολογίου διερευνήσαμε τις προϋπάρχουσες εμπειρίες και γνώσεις των μαθητών. Με τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες και κυρίως με το Θεατρικό Παιχνίδι (που αποτελεί δυναμικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού) αξιολογήσαμε τα ενδιαφέροντα και τις στάσεις των μαθητών. Στη συνέχεια ενημερώσαμε τους γονείς για τους στόχους του προγράμματος, ζητήσαμε πληροφορίες που βοήθησαν την αξιολόγηση των στάσεων των παιδιών και ζητήσαμε από αυτούς να βοηθήσουν κατά την πορεία του προγράμματος, πράγμα το οποίο έγινε. Ακολούθησε ανάλυση των στοιχείων και σχεδιασμός των εκπαιδευτικών δράσεων. Επελέγησαν οι συνεργάτες, οι επισκέψεις, τα υλικά και οι φορείς που θα στήριζαν την υλοποίηση του προγράμματος.

Διαμορφωτική Αξιολόγηση: Κατά τη διάρκεια του προγράμματος παρατηρήσαμε και καταγράψαμε τις αντιδράσεις των παιδιών, τις γνώσεις, τις δεξιότητες και την αλλαγή στάσης τους σε θέματα που κάθε φορά προσέγγιζαν οι δραστηριότητες του προγράμματος. Καταγράψαμε όλα όσα συνέβαιναν (ημερολόγιο δραστηριοτήτων) και παρατηρούσαμε την πορεία των δραστηριοτήτων καταρχήν αν είναι μέσα στα πλαίσια των στόχων του προγράμματος και κυρίως αν πραγματικά αγγίζουν τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος ζητάγαμε τη γνώμη των γονιών κατά τις συναντήσεις μας και σημειώναμε τις παρατηρήσεις μας για τη διάθεση των παιδιών και για όσα μεταφέρουν σπίτι.

Τελική Αξιολόγηση: Οι μαθητές αξιολογήθηκαν τελικά με φωτογραφικό και λεκτικό ερωτηματολόγιο και ζητήθηκε από τους γονείς μια θετική αποτίμηση όλων όσων έπεσαν στην αντίληψή τους. Οι μαθητές με πολλούς τρόπους (συζήτηση, ζωγραφιές, κ.α.) εξέφρασαν την ικανοποίησή τους και αναμένουν συνέχεια του προγράμματος την τρέχουσα σχολική χρονιά. Έγινε κριτική ανασκόπηση όλων των αποτελεσμάτων και των γενικών και ειδικών παρατηρήσεών μας και καταγράφηκαν συμπεράσματα.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Τα παιδιά απέκτησαν γνώσεις γύρω από τα οικοσυστήματα και την ισορροπία τους και κυρίως κατανόησαν την ανάγκη της ήπιας και με σεβασμό παρέμβασης του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον.
- Βίωσαν την επαφή με τη φύση στις πολλές εξόδους και δραστηριότητες που πραγματοποιήσαμε και ένιωσαν τις έννοιες της ροής, της διαδοχής και της αλλαγής στη φύση ως μια πράξη εξέλιξης και ζωικής αναγέννησης.
- Καθ' όλη την διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος έγιναν πλήθος δραστηριοτήτων που εντάχθηκαν στην καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία και συγκεκριμένα :
- Συνδέθηκαν οι δράσεις με το μαθησιακό πρόγραμμα της τάξης και παρήχθησαν πολλά κείμενα (παραγωγή γραπτού λόγου – ομαδικό και ατομικό Σκέπτομαι και Γράφω)
- Έγιναν δραστηριότητες γεωγραφίας και ιστορίας, πολλές ασκήσεις γραμματικών φαινομένων καθώς και μαθηματικών (μετρήσεις, υπολογισμοί, κ.α.)

- Ενεπλάκησαν καλλιτέχνες και τα παιδιά ήρθαν σε επαφή μαζί τους : Η ζωγράφος κ. Έφη Παπαϊωάννου έκανε εργαστήριο εικαστικών με τα παιδιά στην τάξη και στο πάρκο και με την κ. Κάρμεν Ρουγγέρη επικοινωνήσαμε με αλληλογραφία, γιατί επιλέξαμε να συνεχίσουμε την αρχή μιας ιστορίας της, που διαδραματίζεται σε ένα πάρκο.
- Δόθηκε η ευκαιρία στα παιδιά να επικοινωνήσουν με όλους τους τρόπους (e-mail, fax, ταχυδρομείο, τηλέφωνο) με φορείς και να βιώσουν τον κοινωνικό διάλογο και τη συμμετοχή.
- Έγιναν πλήθος καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων στην τάξη και έξω από αυτή (Θεατρικό Παιχνίδι, ζωγραφική, κολλάζ με πολλά υλικά, οπτικοακουστικά παιχνίδια, κ.α.) Έτσι δημιουργήθηκε ένας ψυχικός βιότοπος ικανός να γεννήσει χώρο συνεύρεσης, επικοινωνίας και συγκίνησης. Απαραίτητες προϋποθέσεις δημιουργίας σχέσεων και κοιτίδας ζωής.
- Η επικοινωνία με όλους τους φορείς Δήμος Αθηναίων, Δήμος Άνδρου, Σύνδεσμος Προστασίας και Ανάπτυξης Υμηττού (Δήμοι Βύρωνα, Ηλιούπολης, Υμηττού, Ζωγράφου), Ορειβατικός Σύλλογος Σπάρτης, ΚΠΕ (Αργυρούπολης, Κορθίου, Κ. Πορτίων), Δημοτικό Σχολείο Κορθίου Άνδρου και Πνευματικό Κέντρο Δήμου Γαλατσίου πρόσθεσε ένα λιθαράκι στην προσπάθεια για ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και στην καταπολέμηση των προκαταλήψεων που αφορούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ). Αναδείχθηκε έτσι το δικαίωμα για ισότιμη συμμετοχή των ΑΜΕΑ στον κοινωνικό διάλογο και τον πολιτισμό.
- Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του προγράμματος στη σχολική κοινότητα (εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς) κατέδειξε τη χρησιμότητα των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και τα οφέλη που αποκομίζουν οι μαθητές από αυτά, καθώς ευαισθητοποιούνται σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και αειφόρου ανάπτυξης.
- Η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε κεντρικό σημείο της πόλης (Πάρκο Ευαγγελισμού - Είσοδος ΜΕΤΡΟ στην Βασιλίσσης Σοφίας) με Θεατρικό και εικαστικό happening και η εμπλοκή περαστικών πολιτών ήταν μια δράση που σίγουρα δεν άφησε αδιάφορο κανένα, ακόμα και αυτούς που δεν συμμετείχαν αλλά απλώς πήραν το έντυπο και έφυγαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Φλογαίτη Ε. (1998), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
2. Γεωργόπουλος Α. (2002), *Περιβαλλοντική Ηθική*, Gutenberg, Αθήνα
3. Ματσαγγούρας Η., (2002), *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*, Γρηγόρης, Αθήνα
4. Ματσαγγούρας Η., (2000), *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*, Γρηγόρης, Αθήνα
5. Χριστάκης Κ., (2000) *Ιδιαίτερες δυσκολίες και ανάγκες στο δημοτικό σχολείο*, Ατραπός, Αθήνα
6. Χριστάκης Κ., (2002) *Διδακτική προσέγγιση παιδιών και νέων με μέτριες και σοβαρές δυσκολίες μάθησης*, Ατραπός, Αθήνα
7. Πολυχρονοπούλου Σ., (1998), *Νοητική Υστέρηση*, Αθήνα
8. Δημοπούλου Μ, Ζόμπολας Τ., Μπαμπίλα, Χατζημιχαήλ Ε. (2001), *Περιβαλλοντική Αγωγή για μικρά παιδιά*, Καλειδοσκόπιο, Αθήνα
9. Karl F. (2002), *Η μέθοδος project*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη
10. Χρυσυφίδης Κ., (1998), *Βιωματική – Επικοινωνιακή διδασκαλία*, Gutenberg, Αθήνα
11. Δεληκανάκη, Κοκολάκη Ν., Ροΐδου Ρ., (2001), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Προσχολική Εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
12. Lizak F., Pertuze J. (2004), *Δραστηριότητες για να ανακαλύψω τη φύση*, Μεταίχιμο, Αθήνα
13. Δαράκη Π., *Ομαδικά παιχνίδια των παιδιών μας*, Gutenberg, Αθήνα
14. Cornel J., (1994), *Ας μοιραστούμε τη φύση με τα παιδιά*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη
15. Μπάουμαν Ε., (1993), *Η Ελληνική χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία*, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Αθήνα
16. Bennet S., Bennet R. (2000), *365 μέρες χωρίς τηλεόραση*, Καστανιώτη, Αθήνα
17. Δήμου Γ., (1994), *Η αισθητική αγωγή στο σχολείο*, Κορφή, Αθήνα
18. Derman-Sparks L., (2005), *Καταπολεμώντας τις Προκαταλήψεις*, Κέντρο Παιδαγωγικής και Καλλιτεχνικής Επιμόρφωσης, Αθήνα
19. Κουρετζής Λ., (1991), *Το Θεατρικό Παιχνίδι*, Καστανιώτης, Αθήνα
20. Κουρετζής Λ., (1990), *Το Θέατρο για παιδιά στην Ελλάδα*, Καστανιώτης, Αθήνα
21. Γραμματάς Θ., (1999), *Διδακτική του Θεάτρου*, Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα

22. Woolland B., (1999), *Η διδασκαλία του δράματος στο δημοτικό σχολείο*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
23. Ρήγα Β., (2001), *Η σωματική έκφραση*, Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα
24. Νάκια Λ., Ψάλλας Α. (2004), *Ψυχοκινητική αγωγή*, Αθλότυπο, Αθήνα
25. Beauchamp H., (1998), *Το δραματικό παιχνίδι*, Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα
26. Μπέλλας Θ., (2000), *Το ιχνογράφημα του παιδιού*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
27. Kohl M., Gainer C., (1991), *Τα παιδιά δημιουργούν με υλικά του περιβάλλοντος*, Πατάκη, Αθήνα
28. Καλούρη-Αντωνοπούλου Ο. (1985), *Αισθητική αγωγή του παιδιού*, Δίπτυχο, Αθήνα
29. Κωνσταντινίδου Β., Ματθαίου Σ., Χαβιάρης Π., (1997), *Ταξιδεύοντας και δημιουργώντας*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
30. Κουρετζής Λ., Άλκηστις, (1993), *Θεατρική Αγωγή 1, Βιβλίο για το δάσκαλο*, ΟΕΔΒ, Αθήνα
31. Μουζάκης Τ. (1995), *Παιδαγωγικές εισηγήσεις εικαστικής ενημέρωσης*, Γρηγόρης, Αθήνα
32. WWF, (1995), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο*, Ίδρυμα Μποδοσάκη, Αθήνα